

συνέντευξη

«Ο συγγραφέας δεν πρέπει να είναι πιο έξυπνος από τα βιβλία του»

Ο Μίλοραντ Πάβιτς μιλάει για τη γραφή, την ανάγνωση, την αναζήτηση της αλήθειας, το πολιτικό και πολιτιστικό κλίμα στη σύγχρονη Σερβία, καθώς και για τα διηγήματα άλλων συγγραφέων που τα... επινοεί ο ίδιος

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗΣ

Ο Μίλοραντ Πάβιτς στη Θεσσαλονίκη

Ο Μίλοραντ Πάβιτς είναι ο διασημότερος, όπως άλλωστε και ο ευρηματικότερος, σύγχρονος σέρβος συγγραφέας. Το βιβλίο του που είχε τεράστια απήχηση σε όλον τον κόσμο (και στη χώρα μας) είναι το *Λεξικό των Χαζάρων*, το οποίο γνωρίζει συνεχείς επανεκδόσεις, έχει μεταφερθεί με μεγάλη επιτυχία και στο θέατρο και εξακολουθεί να θεωρείται το σημαντικότερο έργο του. Αξιοποιώντας την παράδοση των βυζαντινών χρονικών, των σερβικών μύθων και θρύλων, όπως και των δημοτικών τραγουδιών της χώρας του, τα μεταμορφώνει ακολουθώντας την παράδοση του μαγικού ρεαλισμού σε μια γοητευτική εκδοχή του σύγχρονου κόσμου. Η ποίηση ως ουσιαστικό συστατικό της συλλογικής μνήμης ενσωματώνεται στην πρόζα για να δώσει την εικόνα ενός εκστατικού και ονειρικού σύμπαντος που ανασύρεται μέσα από αυτό που για τον Πάβιτς αποτελεί συστατικό της δημιουργίας: τη συλλογική μνήμη.

Ο Πάβιτς θα παρουσιαστεί αύριο στις 7 μ.μ. στην Αίθουσα Νίκος Σκαλκώτας του Μεγάλου Μουσικής στο πλαίσιο του προγράμματος Megaron Plus, όπου θα δώσει διάλεξη με θέμα «Οι αγαπημένες μου λέξεις» και θα συνομιλήσει με το κοινό. Τον συγγραφέα θα παρουσιάσει ο δημοσιογράφος Ηλίας Μαγκλίνης, ενώ αποσπάσματα από το έργο του θα διαβάσει η ηθοποιός Μάνια Παπαδημητρίου. Τα ελληνικά βιβλία του κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Εστία και Καστανιώτη. Τη συνέντευξη που ακολουθεί την παραχώρησε αποκλειστικά στο «Βήμα».

- Πότε σας ήρθε για πρώτη φορά η ιδέα να γράψετε ένα βιβλίο σαν το *Λεξικό των Χαζάρων*;

«Έχω ζήσει σε δύο αιώνες, τον 20ό και τον 21ο. Μέσα στους αιώνες αυτούς έχω γράψει δύο μυθιστορήματα που μου αρέσουν περισσότερο από όλα τα υπόλοιπα: τον 20ό το *Λεξικό των Χαζάρων* και τον 21ο το *Δεύτερο σώμα*. [Το τελευταίο κυκλοφόρησε πρόσφατα στη Ρωσία και μέσα στον εφετινό Ιανουάριο πούλησε

15.000 αντίτυπα.] Το *Λεξικό* αναφέρεται στην αναζήτησή μου της τριπρόσωπης αλήθειας της ζωής που άρχισε στα νιάτα μου, το 1952. Το *Δεύτερο σώμα* είναι η αναζήτησή μου της αλήθειας μετά θάνατον, γιατί ο Χριστός είχε - και μας υποσχέθηκε - ένα δεύτερο μετά θάνατον σώμα. Και τα δύο βιβλία τα συνέλαβα ως θρησκευτικά μυθιστορήματα».

- Είπατε κάποτε ότι έχετε προσπαθήσει να σβήσετε ή ακόμη και να εξαφανίσετε την αρχή και το τέλος των μυθιστορημάτων σας. Ποιο ήταν το κίνητρο πίσω από αυτή την ιδέα;

«Προσπαθώντας να σβήσω την αρχή και το τέλος στα μυθιστορήματα, στα διηγήματα και στα θεατρικά μου έργα είχα πλήρη συνείδηση του ότι πρέπει να διαφοροποιήσουμε τη ζωή από τη λογοτεχνία. Η ζωή έχει αρχή και τέλος, το μυθιστόρημα δεν πρέπει να έχει. Προσπάθησα να προσφέρω σε λογική τιμή στον αναγνώστη ένα εικονικό σπίτι όπου θα μπορούσε να ζήσει για ένα μήνα. Τέλος, στα δοκίμιά μου *Το μυθιστόρημα ως κατάσταση* υπάρχει κάποιος που μιλάει για τη μη γραμμική αφήγηση».

- Πόσο σημαντική είναι η τεχνική για σας; Πώς αναπτύσσετε τη φόρμα των βιβλίων σας; Η ιδέα για τη φόρμα σας έρχεται προτού καταλήξετε στο τι ακριβώς θέλετε να πείτε στο βιβλίο που σχεδιάζετε να γράψετε;

«Οι συγγραφείς που είναι πιο έξυπνοι από τα βιβλία τους βρίσκονται εκτός του *metier*. Πρέπει κανείς να αφήνει το βιβλίο να ζει και να σκέπτεται, να αισθάνεται και να φαντάζεται από μόνο του. Δεν γνωρίζω ποτέ το τέλος των βιβλίων μου, όμως αυτά το ξέρουν εξαρχής».

- Προτού στραφείτε στην πεζογραφία γράψατε αρκετά ποιήματα που σας καθιέρωσαν ως έναν από τους διακεκριμένους ποιητές της μεταπολεμικής Γιουγκοσλαβίας. Τι σας έκανε να στραφείτε στην πεζογραφία; Γράφετε ακόμη ποιήματα;

«Έχω την εντύπωση ότι οι διαφορές ανάμεσα στα είδη είναι τεχνητές. Έτσι, κάποια στιγμή ενσωμάτωσα την ποιητική μου αίσθηση στην πρόζα μου. Με αυτόν τον τρόπο τα μυθιστορήματα, τα διηγήματα και τα διαδραστικά θεατρικά μου έργα μοιάζουν καλύτερα».

- Είναι εμφανές ότι σχεδόν σε όλα σας τα βιβλία προσπαθείτε να εισαγάγετε στη λογοτεχνία τη μη γραμμική αφήγηση προκειμένου να καταστήσετε τον αναγνώστη πιο ενεργό συμμετέχο από ό,τι ισχύει συνήθως. Πότε σας πέρασε από τον νου ότι μπορείτε να γράψετε ένα καλύτερο βιβλίο αν εγκαταλείψετε τις παραδοσιακές τεχνικές της αφήγησης;

«Ο σκοπός μου δεν ήταν να εγκαταλείψω τις παραδοσιακές τεχνικές της αφήγησης. Αυτό που πάντα έχω κατά νου είναι να αποφύγω τις παραδοσιακές τεχνικές της ανάγνωσης. Ας δούμε τα ομηρικά έπη ή τα σερβικά δημοτικά τραγούδια προτού πάρουν γραπτή μορφή, ας δούμε τη Βίβλο - όλα είναι μη γραμμικές αφηγήσεις. Πώς θα υποδεχτούμε την αφήγηση - αυτό το ζητούμενο».

- Ανήκετε στους λίγους σύγχρονους συγγραφείς που χρησιμοποιούν

αντισυμβατικές τεχνικές, όπως λ.χ. συνδυάζοντας τη μορφή του μυθιστορήματος με τη δομή του σταυρόλεξου ή χρησιμοποιώντας τη σειρά των εικόνων στην τράπουλα ταρό για να ορίσετε τη σειρά των κεφαλαίων. Πώς λειτουργούν όλα αυτά στη γραφή σας ή ακόμη και στη φαντασία σας;

«Αυτά με βοήθησαν στην έρευνά μου για έναν νέο τρόπο αφηγηματικής ανάγνωσης. Αν παρατηρήσετε, οι παραπάνω τρόποι και όλοι οι άλλοι που χρησιμοποίησα προϋποθέτουν έναν διαφορετικό τρόπο ανάγνωσης στη ζωή μας. Αλλά το ζήτημα είναι ότι πιο μπροστά δεν είχαν εφαρμοστεί στη λογοτεχνία. Ένα λεξικό, μια τράπουλα ταρό, έναν αστρολογικό οδηγό κτλ. δεν τα χρησιμοποιείτε όπως χρησιμοποιείτε ένα βιβλίο για να το διαβάσετε. Αυτή την αντίληψη της ανάγνωσης την εφάρμοσα στη λογοτεχνική γραφή. Αυτό ήταν όλο».

- Για ποιο λόγο διαλέξατε τη χαμένη φυλή των Χαζάρων ως βασικό θέμα του διάσημου μυθιστορήματός σας;

«Επειδή η μοίρα των μικρών λαών που έχουν εξαφανιστεί προκαλεί εντονότερη εντύπωση και έχει μεγαλύτερη ιδιαιτερότητα από άλλα πράγματα. Αυτό δεν το ήξερα γράφοντας το *Λεξικό* μου, αλλά αργότερα διαπίστωσα ότι ακόμη και σε μεγάλα έθνη, όπως η Γαλλία, είπαν "Για δείτε: τις λέξεις Khazars και Quasars τις προφέρουμε το ίδιο!"».

- Πώς επηρεαστήκατε από τον Μπόρχες; Κάποτε σας αποκάλεσαν «Μπόρχες των Βαλκανίων». Εσείς τι λέτε;

«Ο Μπόρχες ήταν ο πιο ταλαντούχος αναγνώστης του προηγούμενου αιώνα. Αλλά το πώς να γράφω μια πρόταση το έμαθα από τους σέρβους και τους έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, όπως ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ο Δαμασκηνός και ο Μέγας Βασίλειος».

- Για όλους μας η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας ήταν ένα σοκ. Τι επιπτώσεις είχε στους πολίτες της και ιδιαίτερα στους Σέρβους; Πιστεύετε ότι υπάρχει επιδίωξη για ανασύσταση της Ομοσπονδίας στο μέλλον;

«Για μένα δεν υπάρχει τέτοιο ζητούμενο».

- Ποιο είναι σήμερα το πολιτικό και πολιτιστικό κλίμα στη Σερβία;

«Ένας θεατρικός κριτικός έγραψε πρόσφατα: "Την ιστορία του σημερινού σερβικού θεάτρου θα τη θυμόμαστε ως περίοδο στην οποία δεν παίζονται έργα του Πάβιτς". Πρέπει όμως να σας πω ότι έχουμε καλές κινηματογραφικές ταινίες (του Σιγιάν Ντραγκόγεβιτς, του Κουστουρίτσα) και κακή κινηματογραφική βιομηχανία. Έχουμε καλή λογοτεχνία (ιδιαίτερα από τις γυναίκες, που τη διαβάζω με μεγάλη ευχαρίστηση: από την Ισιδώρα Μπιγέλιτσα, τη Νέντα Τοντόροβιτς, τη Γιασμίνα Μιχάιλοβιτς και άλλες), αλλά ταυτοχρόνως έχουμε κακές σχέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο. Και τα λοιπά».

- Γράφετε κάποιο νέο βιβλίο; Αν ναι, θα θέλατε να μας πείτε περί τίνος πρόκειται;

«Γράφω ένα είδος μικρού βιβλίου με διηγήματα από όλον τον κόσμο. Σε αυτό θα

συμπεριλάβω σύγχρονους συγγραφείς από την Ελλάδα ως την Ιαπωνία, με τα βιογραφικά και βιβλιογραφικά τους σημειώματα. Φυσικά όλα αυτά, όπως και τα διηγήματα, θα τα επινοήσω».

Το ΒΗΜΑ, 25/02/2007 , Σελ.: S05
Κωδικός άρθρου: B14999S051
ID: 283908